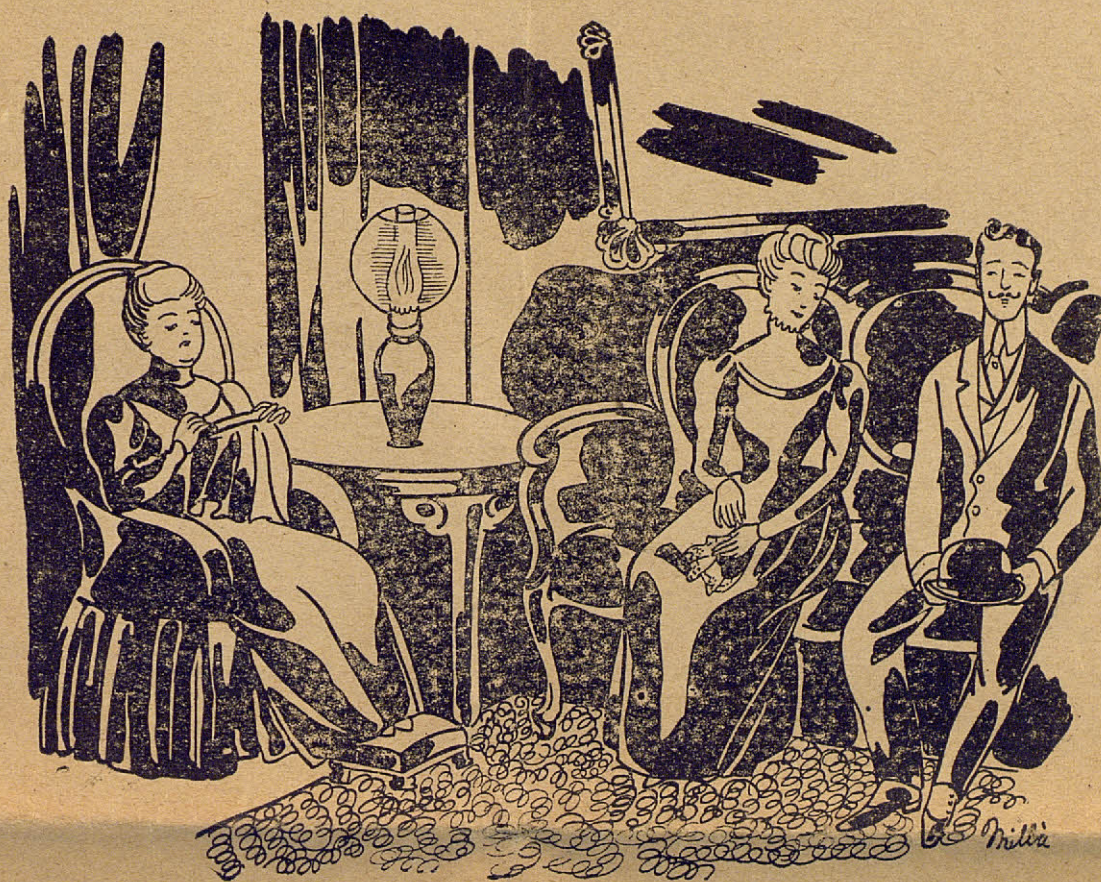

L'home i l'ofici

Hi ha qui diu, amb l'assistència del seny, que sovint negligim les coses d'aparença mínima i ens dediquem a exaltar aquelles altres que omplen els ulls pel seu volum.

L'elevada murrieria d'aquesta reflexió podria ser provada del natural fent ús d'exemples quotidians i sense moure's de la vida llista. Qui menystindria, doncs, la sort de poder-se valer d'un cas singular, demostratiu d'altres valors? Ningú, que se sàpiga, o almenys ningú que tingui neta la consciència ciutadana.

Hi va haver un inventor —l'apologia del qual figurarà aquí— que va fer la total dedicació del seu esforç al millorament de l'art de viure. Tenia una vocació que no es distreia i una fantasia llista, elements amb els quals hauria pogut aspirar a ser un inventor de gran espectacle, fent coses amb els salts d'aigua i construint turbines gegants, o ideant enormes mitjans de transport interoceànic. Però va renunciar des del principi a valer-se de la seva capacitat per aconseguir el lluïment personal, i es dedicà de ple a l'enònima labor de fer més habitable la llar humil, amb aportacions com les forquilles de punta perenne, el foc que es revifa sol, el nus que es desfà a voluntat, i tantes i tantes altres coses, amb la llista de les quals podrien cansar-se lectors d'acreditada avidesa.

No obstant, el que és realment interessant des del punt de vista humà, no és pas allò que va inventar, sinó la gran inclinació que sentia per l'ofici i la manera

com s'abstenia de tota cosa que no fos la solució dels problemes que es plantejava. Ell creia que no havia estat mai malalt, i és que les malalties li passaven desapercebudes, o en tenia només petites percepcions professionals, com en el cas de la febre, que li feia anar més de pressa l'enginy, o el dolor, que li semblava una forma comminatória que prenia les incògnites que tenia pendents, impulsant-lo cap a la seva solució.

Com que no comptava els anys, sinó les troballes, i les seves èpoques estaven subjectes a una divisió que no tenia el suport oficial, va quedar-se sense infantesa ni joventut; era una persona sense edat, que envellia o es veia més jove segons l'assistís o no la inspiració. No era sempre feliç però quan tenia un encert ho era tant, que oblidava totes les llacunes de tristesa que havia anat deixant darrera seu.

Estava acostumat als desficiis i milers de tics estremen la seva pell. Semblava que no hi podia haver cap frisança que l'agafés de sorpresa, i a desgrat de tot vingué un dia en el qual va guanyar-lo una nosa indefinible: sentí de sobte l'enyorament de coses desconegudes i un gran desig d'evadir-se per camins petits. De bon començament, va creure que la seva aptitud creadora prenia una nova jeia i provà de treure'n partit aplicant-hi tota l'atenció. Però el neguit aquell creixia, les seves facultats per a concentrar-se es van tornar vaporoses i no podia tancar-les dins la mà closa de la seva voluntat. I, a més, va perdre la poca gana i la poca

son que tenen els inventors, i la seva mirada prengué l'aire de seguir rastres inexistents.

Era evident que es decandia i per tal que la ciència l'ajudés a evitar-ho, va anar a trobar el metge.

El metge se'l va mirar de bona fe, li va fer unes quantes preguntes impertinents i després, mentre l'inventor es vestia, va donar-li un copet a l'esquena i li digué:

—Potser us reclama l'amor. Qui sap?—

L'inventor va quedar esbalaït, amb una cama alçada a mig posar dins dels pantalons.

Estava sòlidament establert en el centre d'una idea fixa, i li calia resoldre els problemes secundaris d'una manera perdurable.

Sortí caminant d'esma, amb les mans agafades al darrera, sense sospitar que en aquells moments el seu destí ja proveïa, empenyent-lo suaument cap a un xamfrà pel qual no tenia cap inclinació precisa. En tombar-lo, topà amb una distingida senyoreta i la va fer caure de clatell, voltada patèticament de tots els paquets que portava. La mare de la noia, en comprovar que sortia sang del nas de la seva filla, va fer un crit i abandonà els sentits, formant amb el seu cos i el de la senyoreta una creu que clamava al cel i omplia d'oprobri l'inventor.

La gent va fer rotllana, dotzenes de boques murmuraven i l'inventor, de tan desconcertat, es va treure el barret i l'esquinçà lentament.

—A veure què farà, ara. Pòtol!

—A mi em sembla —digué un empleat de banca— que hauríem de donar assistència a les dames...

—No, de cap manera. No es pot tocar res fins que vingui la policia.—

I tot de dits assenyalaven el culpable, que ja es furgava les butxaques per demostrar que tenia tots els papers en ordre. Es va treure la cèdula i l'anava ensenyant a tots els espectadors, que se la miraven amb hostilitat, perquè la contemplació de la sang els enardia i no podien perdonar.

Finalment, l'inventor comprengué que si no jugava fort perdria la partida. Es plantà enmig del cercle, va estendre els braços i digué:

—Senyors: estic disposat a reparar la falta, casant-me amb la senyoreta.—

La mare va alçar-se de bursada, l'agafà per la solapa i va preguntar-li si era persona de possibles. Sense esperar resposta, s'acarà a la multitud i digué que allò ja estava llest, que cada u podia reprendre la seva feina i tocant amb el peu la seva filla, va dir-li:

—Apa, nena, no siguis fleuma. ¿Què pensarà aquest senyor?—

Entre tots dos la van collir de terra, i quan quedaren sols la dama acomiadà l'inventor amb aquestes paraules:

—Mireu, jove: haureu de parlar amb el meu marit. És una persona molt estricta, però raonable. La nena és un pom de flors. Jo no sóc partidària dels festeigs llargs. Demà, a les cinc, us esperem a prendre el te. Sigueu puntual i mudeu-vos, perquè la primera impressió és la bona.—

S'oferiren mútuament les adreces i reprengueren els camins oposats que portaven quan van fer coneixença.

L'endemà, l'inventor començà la jornada amb una gran agitació. Va raspallar la seva levita negra i es posà un coll i un barret fortíssims.

Arribat el moment, el dring d'una campaneta oculta va encomanar-li una sobtada pressa i sortí al carrer empresonat pel seu vestit nou, caminant de la manera que caminen les persones dominades per una forta vocació, desconeixent els semàfors i els perills urbans, can-

viant les passes sense tocar gairebé a terra, com pinzellades damunt l'asfalt. L'àngel de la guarda, amb una bata blanca, el seguia de prop, i de vegades l'agafava pel coll de la levita amb la mà dreta, deixant-lo en suspens entre el límit de la vorera i la calçada, en el moment que un vehicle de molts cavalls passava fent trepidar les cases.

Ell s'arreglava el coll, mirava el seu protector amb una espurna de rancúnia i seguia camí. En una ocasió, va girar-se d'una revolada i picà els dits a l'àngel.

—Ja ho havia vist —li digué—. Que us penseu que sóc ase?—

L'àngel expressà amb un gest la seva infinita paciència i a la primera cantonada va deixar-lo, sense dirigir-li la paraula. Però ja es trobava davant la casa de la noia.

Era una casa aïllada, tapada totalment per les eures i voltada per una reixa de forja, decorada amb uns motius en ferro que reproduïen escenes d'una guerra per la possessió de nous mercats. Hi havia també un jardí, que absorbia els sorolls de la ciutat i els ofegava; feia l'efecte que les flors i les eures de la casa es nodrien precisament de la mort dels sons del carrer, i que el silenci els anava millor que l'aigua i el sol. Per què? Ningú no sabia dir-ho.

L'inventor obrí la reixa, només empenyant-la suaument, sentí l'esgarripança de trepitjar la grava i l'aleuada freda dels jardins desconeguts va canviar-li els colors de la cara. Abans de trucar a la porta, tingué el gest inútil d'aclarir-se la veu, fingí aplom i acusà la seva presència.

Va obrir una serventa vella, que semblava de roba, la qual li demanà la tarja i, després de deixar-lo instal·lat al rebedor, va anar-se'n per una foradada de cortines.

L'inventor tenia la sensació d'haver passat el llindar d'un més enllà assequible. Aquella casa adormia els sentits; damunt de cada moble propici hi havia un quinqué, i una olor esmorteïda de seda i de petroli escampava embriaguesa. Des d'algun lloc amagat, una capsa de música anava repetint una cançó de caçadors i innombrables figures de porcellana havien quedat cristallitzades en l'actitud inicial de seguir el ritme.

La tela estampada ho presidia tot, i els retrats de dos emperadors romàntics, en moments diversos de la seva vida, embellien les parets.

L'inventor s'anava rendint a una somnolència inevitable, i quan ja estava a punt de tocar amb el nas la perla que duïa a la corbata, va sortir un senyor vestit amb un cot llarg i un casquet de vellut negre. Fumava una pipa de guix, i per una levíssima agitació dels seus bigotis s'endevinava que volia expressar bonhomia.

Va prémer la mà de l'inventor i va dir-li:

—De manera que vós sou el jove que es vol casar amb la Sofia, eh?

—Sofia, es diu?

—Sí.

—Ah!—

Aquell senyor l'acompanyà cap a l'interior de la casa, i a mesura que s'anava endinsant en la intimitat que li oferien, el guanyava la sensació que s'endrecava dins un gran calaix. Sentia el que deuen sentir els cadells quan furguen un manyoc de roba per quedar coberts i ajacar-se, o el que sentirien, si poguessin, les joies guardades als seus estoigs.

Va fer-lo passar a una sala que era, diríem, l'exacerbació de l'esperit de la família. En un sofà, a la vora d'una llar apagada, hi havia la mare i la filla, vestides amb gasses de colors i discretament pintades.

La senyora va saludar-lo amb un gest de cap i li preguntà:

—Que no heu portat flors per a la nena?

—No. Calia fer-ho?

—I tant!

Va fer el gest de sortir a comprar-ne, però el van agafar per la levita i li digueren que, mentre ho tingués present per a una altra ocasió, podia ser fàcilment perdonat.

Li oferiren cadira i quan tothom cregué que la reunió ja podia ser començada, el pare reclamà l'atenció general:

—Fa un temps magnífic, eh? Demà passat farà sis anys que tenim el mateix president del consell de ministres. Jo, francament, trobo que...

La mare va donar-li un cop amb el seu ventall i li digué que no divagués, que el jove havia vingut per arreglar el seu casament amb la Sofia.

—No ho oblidu pas. Teniu diners, jove?

L'inventor, instintivament, es posà els dits a la butxaca de l'armilla, però tota la família alhora va advertir-li que es referien a la seva posició.

—Tinc moltes possibilitats —respongué—. Sóc inventor.

—Inventor de què?

—De petites coses de gran utilitat.

—I rendeix beneficis, això?

—No pot considerar-se des d'aquest punt de vista. Essencialment, es tracta d'una funció social.

El pare respongué que amb allò no es podia muntar casa, i l'inventor, a mitja veu, opinà que tot ajudava.

La senyora va posar-se a caminar amunt i avall de l'habitació, amb els braços creuats. I de cop, es va aturar davant de l'inventor, l'assenyalà estirant el braç i li digué:

—Vós ja comenceu a ser gran i no us estan bé determinades actituds. El que heu de fer és deixar les vostres dèries i posar-vos a treballar seriosament; lluitar per la Sofia, pobreta, que es consum per la voluntat que us porta.

La dama s'agafà el mentó, aclucà els ulls per a concentrar-se, i afegí:

—Mireu: ja ho tinc resolt. El meu marit us donarà feina a la farmàcia i vos fareu fondat.

L'inventor empal·lidí. Saltà gairebé de la cadira i demanà imperiosament el seu barret.

—Ja us la podeu quedar, la nena —va dir—. Havent de pagar aquest preu, m'estimo més corsecar-me.

I va fer el gest d'anar-se'n. Però aleshores la Sofia començà a plorar a crits, sense perdre la seva immobilitat.

—Ja ho heu espatllat! —deia—. Ara se'ns en va i qui sap quan en trobarem un altre. Mals pares!

Ells, els pares, sentiren que se'ls encongia l'ànima i van córrer a l'encalc del jove. L'agafaren un per cada braç, el renyaren tots dos amb amorança i li preguntaren si no sabia mesurar una broma.

—Amb els invents no n'hi faig mai, de bromes —digué.

El cas és que el van tornar a la sala, reprengueren la conversa i arreglaren un festeig formal, evitant tot motiu d'enuig.

I fou així com la vida de l'inventor va fer-se més extensa, riscant de perdre profunditat. Però va passar-li que, sospitant la naturalesa del seu mal i podent abastar el tractament, sentí que la seva nosa s'alleujava, donant entrada amb més força al desassossec únic de la seva inventiva. Com les malalties mentals modernes, sabeu? Feta per part del metge la descoberta de

l'origen d'una obsessió i explicada al malalt, aquest s'afanya a curar-se, diuen.

Pensava amb més aplicació que mai i es passava hores més llargues que les altres tancat en el seu taller, lliurat a la recerca de coses cada vegada més petites i més útils. Sort hi havia de la sollicitud del seu servent, que vigilava el pas del temps i el feia dormir, el vestia i li posava el menjar a la boca. Ah! I cada vespre, en arribar el moment, li feia posar la levita i el barret que mudaven i l'acompanyava al carrer, on el deixava caminant en direcció de la casa de Sofia.

Ell empenia el camí d'esma i arribava a lloc per miracle. O millor dit: no era ell qui arribava, sinó la seva aparença carnal, el seu cos mortal, amb totes les conegudes misèries. El seu esperit romania al taller, treballava de nits, amb més finor pel fet de veure's alliberat del pes de la carn i de la sang.

Sigui com sigui, tothom hauria dit que l'inventor arribava realment cada vespre a casa del seu amor. Entrava, lliurava liberalment el seu barret a la primera persona que l'hi prenia i feia ofrena de flors al pare, a la mare, a la serventa o a la noia, segons l'atzar.

El feien passar a la sala i allí, ell i la Sofia, compartien el sofà. La mare, a fi d'exercir discretament una inútil vigilància, brodava a prop unes grans margarides, amb sedes de colors, i el pare llegia les entrades i sortides de vaixells en el *Diari de la Marina*. De vegades, el senyor havia intentat lligar conversa, i es dirigia al promès per preguntar-li qualsevol cosa de la guerra del setanta. Però el promès no era, segons queda dit, d'aquest món, i donava les gràcies polidament, refusant una beguda imaginària.

La senyora el fetejava amb la troca que tenia més a mà i li deia:

—No sigueu encantat, jove!

I el cos del jove s'abaltia encara més per la carícia de la seda, per la quieta olor del petroli i de les teles floreïades que cobrien tota cosa. El mínim soroll que feien les gasses que vestien la noia, encara ajudava la seva abstracció i se sentia com dins una gran campana de vidre, molt lluny de tot allò que tenia a frec.

Sofia, en virtut de l'esforç propi de la seva edat, aconseguia enamorar-se. Contemplava amb èxtasi aquell amor absent que la providència li donava, i li feia l'efecte que tenia un cavaller petrificat, però guardador de magnífics impulsos i llegendari, el deixondiment del qual faria parlar els diaris. Mentre esperava aquest esclat, la noia va trobar la manera de treure partit del festeig. Feia cou-dinar, arreglava vestits fantàstics per a l'inventor, amb retalls de roba vella, i així que queia la nit, l'adormia cantant-li cançons de nines.

Aleshores, entre tots plegats, portaven el seu cos a pes de braços fins al carrer, i allí llogaven un cotxe, hi enfilaven el jove, donaven una adreça al conductor i deien:

—Pagarà quan arribarà a casa.

I tornaven a entrar passant el jardí de pressa, perquè ara ja era la tardor i començava a fer fred.

Va establir-se aquesta habitud, i, exercint-la, l'inventor va comprovar que encetava una època d'or. Cada matí, en despertar-se, corria cap al taller i passava en net allò que havia fet el seu esperit mentre ell festejava o dormia. Els seus encerts, des del punt de vista de l'ofici, sovintejaven més que mai, i gairebé sense adonar-se'n adquiria una maduresa professional notable per molts conceptes. S'anava plantejant problemes que suposaven una major ambició, sense moure's però, del camí traçat, i alguna revista ja s'havia vist obligada a publicar el seu retrat, acompanyat de comentaris elogiosos.

Fou llavors que va emprendre els treballs per enllestir un invent que, si reeixia, li obria de bat a bat les portes de la fama. Es tractava d'alguna cosa que revolucionaria la vida de família, en el bon sentit de la paraula, i la concepció de la qual era tan audaç, que requeria tota l'aplicació d'un inventor, encara que hagués tingut més edat que no pas ell, el nostre.

Va començar una lluita d'extermini entre la seva vocació i les obligacions socials. Es mostrava més absent cada vegada i anava a festejar amb l'aire de presentar-se periòdicament a la policia.

—Cada cop se li veu més el blanc dels ulls —digué un dia la mare—. Si no hi cuitem, se'ns quedarà garrativat.—

La Sofia, pobre àngel, feia tot el que li era possible. Li agafava les mans per tal d'amanegar-lo, però les deixava anar de seguida amb una esgarripança, perquè s'adonava que allò que tenia a la vora era, només, la funda d'alguna altra cosa.

En més d'una ocasió havia intentat de parlar-hi, però els seus eren uns diàlegs impossibles.

—Que ja no m'estimes, Inventor meu?

—Vint-i-quatre. El meu pare va morir poc després de fer-ne setanta-dos.

—Jo no sóc res per a tu!

—No fa gens de mal. Et donen una punxada al braç, i ja està llest.

—Si em tractes així, em moriré.

—Si ho trobo, sí. A més dels diners, tindrem l'anomenada, i no ens faltarà res.—

La Sofia acabava plorant, amagant-se la cara entre les gasses. Fins que un dia el pare, a l'hora d'acomiar-se, va agafar l'inventor i li digué:

—Això no pot seguir així.

—No?

—No. Aquest procés va fent via i ens acostem al climax. Quan aquest arribi, no responc de res.—

I el climax, per dir-ho amb la mateixa paraula, vingué. Era el vespre d'un dijous i l'inventor va entrar a casa de la seva promesa amb un rostre tan pàl·lid que, àdhuc sabent el que sabem, sorprenia. S'havia passat la jornada treballant amb febre creadora i ja tenia a la punta dels dits la solució que cercava. El seu criat, a l'hora de sortir, l'havia hagut de treure per força del taller.

Aquell vespre, el petroli de cada quinqué, el pes de tota tela i el so de la capsa de música adormien més que mai els sentits. El crepitat de la llenya en la llar de foc i el color que donaven les flames a les cares i a les coses, feia més irreal la sala del festeig i tothom se sentia inclinat a teixir el fil de la seva abstracció. Ningú no deia res, cada u estava allunyat de la seva pròpia presència i la dels altres, i el més distant de tots era l'inventor. El lleu soroll dels objectes no ofenia el senyoreig d'un silenci guardador de grans secrets i el temps mateix corria de puntetes.

De sobte, el timbre del telèfon va dringar per tota la casa. Era un dring ple de transcendència i tots ho van intuir; dirigits la mirada cap a la porta de la sala i escoltaren els passos lents de la serventa, atreta per la crida.

La serventa va entrar, sense poder caminar a dretes, i es plantà al mig de la sala amb els ulls esbatanats.

—Es l'esperit de l'inventor que demana l'inventor a l'aparell —digué—.

I va perdre el coneixement i caigué de cara al sostre.

La mare intentà xisclar, però tenia la veu presa. La pipa de guix del senyor va caure i quedà esmicolada.

L'inventor va córrer a empunyar l'auricular:

—Sí, sóc jo. Ja ho has trobat? Ja ho tens? Vinc de

seguida.—

Sortí de la casa com si el portés el vent.

La noia va fer el gest d'aturar-lo, però el seu pare l'agafà pel braç.

—Deixa'l estar —digué—. El seu destí és implacable: morirà de mal d'amor sense tocar de peus a terra.—

I es va desfer la boda.

PERE CALDERS

(Il·lustració de CARMÉ MILLA)